UNIVERSITÄTS
BIBLIOTHEK
WUPPERTAL

BERGISCHE
UNIVERSITÄT
WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Terenti Varronis de lingua latina libri

Varro, Marcus Terentius

Berolini, 1885

Liber VIII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-5449

Visual Library

M. TERENTI VARRONIS

DE LINGUA LATINA

LIBER VII EXPLICIT. INCIPIT

LIBER VIII.

§ 1 1. Quom oratio natura tripertita esset, ut superioribus
(p. 392 Sp.[1]) libris ostendi, cuius prima pars, quemadmodum vocabula rebus essent imposita, secunda, quo pacto de his declinatu discrimina fierent, tertia, ut ea inter se ratione coniuncta sententiam efferrent, prima parte exposita de secunda incipiam hinc. Ut propago omnis natura secunda, quod prius illud {rectum}, unde ea, sic declinata; itaque declinatur in verbis rectum Homo, obliquum Hominis, quod declinatum a
§ 2 recto. De huiusce multiplici natura discriminum orae sunt

---

M. TERENTI. UARRONIS. DE LINGUA LATINA LIB. UIJ. EXPL INC LIB. UIIII. Quę DICANTUR. CUR. NON SIT ANALOGIA. LIB. I. F, *om.* MVap, Quae dicantur (dicuntur G) cur (quur H) non sit (sint H) analogia liber I GH. — 1 quom F (*sed* m *fort. in ras. m. 2*), *unde plerique* quomodo, *sed* quom GHa. '*fort.* quom omnis' LSp. — ratio F, *corr.* Laetus. — naturae GHa Laetus, *om.* B. — tripertita F. — esset natura B. — 2 quoius GHa, eius Laetus. — 3 secundo GMVp. — declinata in discrimina ierunt F, *corr.* LSp. ierint *pro* ierunt C. F. W. Müller p. 869. — 5 efferrent] LSp, efferant F. — '*fort.* secunda nunc dicam. incipiam hinc.' LSp. — rectum] *del.* LSp. — sic] sit Laetus. '*fort.* sic declinatus in verbis, rectum *vel* sic declinatus, itaque in verbis' LSp. quod prius illud rectum, unde ea est declinata C. F. W. Müller p. 872. — itaque] ita vulg. — 9 de *supra versum* F. — '*fort.* huiusce modi *vel* generis' LSp. — orae] rationes Müller. '*conicias* causae, *vid.* § 9 p. 167, 13' LSp. *conf.* Lachm. ad Lucr. p. 223. discriminationes *pro* disc. orae Christ Philol. XVII, 62. *cf.* LSp XVII, p. 306. *fort.* genera *ut* § 52.

De analogiae – anomaliae controversia grammatica: cf. Gell. II 25 n.

1–24: Introd.: 1–2 Transitio / 3–24: Introd. tractatio: 3–8: cur
9–20: quo
21–23: quemadmodum
24: dispositio.

7 cf. ad 174, 6.

3–24: [illegible] VIII–XIII de declinat.
3–8: cur | 9–20 quo | 21–24 [illegible]
↓ 24 ff.

12 fort. "Legi enim declinatum (quod) est", neque enim fieri potest "legi cum declinatum est". a) cur: [illegible]

hae, cur et quo et quemadmodum in loquendo declinata sunt verba. De quibus duo prima duabus causis percurram breviter, quod et tum, cum de copia verborum scribam, erit retractandum et quod de tribus tertium quod est habet suas permultas ac magnas partes.

2. Declinatio inducta in sermones non solum latinos, sed § 3 omnium hominum utili et necessaria de causa; nisi enim ita (p. 393 Sp.[1]) esset factum, neque discere tantum numerum verborum possemus — infinitae enim sunt naturae in quas ea declinantur — neque quae didicissemus ex his, quae inter se rerum cognatio esset, appareret. At nunc ideo videmus, quod simile est quod propagatum Legi declinatu est, duo simul apparent, quodam modo eadem dici et non eodem tempore factum; ut si verbi gratia alterum horum diceretur Priamus, alterum Ecuba, nullam unitatem adsignificaret, quae apparet in Lego et Legi et in Priamus Priamo. Ut in hominibus quaedam § 4 sunt agnationes ac gentilitates, sic in verbis; ut enim ab Aemilio homines orti Aemilii ac gentiles, sic ab Aemilii no-

---

1 et in quo vulg. *ex* B. *vid.* p. 167, 14 *et* 171, 16. — sunt] *cf.* C. F. W. Müller p. 870. *Inde a verbis* declinata sunt verba de quibus, *quae extremo versu scripta sunt, usque ad* et obliquo § 7 *et minores sunt in* F *litterae et angustiora inter versus spatia et frequentior compendiorum usus. scabra autem est membrana et scalpta ut vid. ad eas lineas delendas quae olim ductae erant* (Keil). *in rasura haec verba scripta esse dicit Groth.* — 3 quom H a. — 5 permagnas a. — 6 '*fort.* declinatio in sermone non solum latino, *quod certe praeferendum est scripturae* latinum *vel* latinorum' LSp. — 7 utili] *tres postremae litterae incertae sunt in* F (Keil). utili et *om.* M *in lacuna.* — 8 dicere F, *corr.* Müller. — 10 neque ea quae a. — 11 appareret *corr. ex* apareret F. — ideo] id eo C. F. W. Müller p. 872. — 12 *post* propagatum *interpungit* Müller. — legi] *scripsi*, legium F, legi ut Laetus, legi ubi Müller *prob.* Grothio. '*fort.* legi cum . . apparet . . dici non . . facta' LSp. — declinatu] *scripsi*, declinatum libri. *an fuit* quod simile est quod propagatum ei unde declinatum est *vel* propagatum. Lego legi cum declinatum est? — est ab lego duo vulg. *ex* B. — 13 ut] at Müller. — 15 ecuba] *sic* F. — assignificaret V a p. — lego legi G H. — 16 et Priamo G H, Priami Laetus. '*fort.* in lego et legi [in Priamus et Priamo]' LSp. priamo *corr. ex* priami *ut vid.* F (Groth). — 17 agnationes] cogitationes M, cognationes Laetus. — ac] LSp *olim*, Müller, ad libri, et Laetus. '*fort.* ad gentilitates *aut* agnationes ad *del.*' LSp. — 18 emilio F *et sic ubique,* Aimilio vulg. *ex* B. — homines] homine Becker Antiqu. II, 1, 37. '*fort.* homine

mine declinatae voces in gentilitate nominali; ab eo enim,
(p. 394 Sp.[1]) quod est inpositum recto casu Aemilius, orta Aemilii, Aemilium, Aemilios, Aemiliorum et sic reliquae eiusdem quae sunt
§ 5 stirpis. Duo igitur omnino verborum principia, [impositio] alterum ut fons, alterum ut rivus. Impositicia nomina esse voluerunt quam paucissima, quo citius ediscere possent, declinata quam plurima, quo facilius omnia quibus ad usum
§ 6 opus esset dicerentur. Ad illud genus, quod prius, historia opus est; nisi discendo enim aliter id non pervenit ad nos;
(p. 395 Sp.[1]) ad reliquum genus, quod posterius, ars; ad quam opus est paucis praeceptis quae sunt brevia. Qua enim ratione in uno vocabulo declinare didiceris, in infinito numero nominum uti possis; itaque novis nominibus allatis [*in*] consuetudinem sine dubitatione eorum declinatus statim omnis dicit populus; etiam novicii servi empti in magna familia cito omnium conservorum nomina recto casu accepto in reliquos obliquos declinant.
§ 7 Qui si non numquam offendunt, non est mirum; et enim illi
(p. 396 Sp.[1]) qui primi nomina inposuerunt rebus fortasse an in quibusdam sint lapsi; voluisse enim putant singularis res notare, ut ex

---

omnes orti Aemilii gentiles' LSp. — '*fort.* Aemilio nomine' LSp. — 2 ĩpositũ (*h. e.* inpositum) F. — '*fort.* orta Aemilio, Aemilii, Aemiliis, Aemiliorum' LSp. — Aemilium] emilium *corr. ex* emiliorum F, *unde* emiliorum emilios emilium Vp. — 3 reliquae F H a, reliqui M. — 4 impositio] *om.* LSp, impositio et declinatio Vp, imposititiorum (impositorum B) et declinatorum vulg. *ex* B. — 5 impositicia] *sic* F (Keil), impositiua H. *cf.* Stünkel p. 48 adn. — 6 uoluerunt perpaucissima G H. — 7 omnia] *scripsi,* omnes libri, ōs F. omnes res . . esset dicerentur Christ Philol. XVI, 457, Madvig Adv. p. 173. *conf.* LSp Philol. XVII, 293. — usum] *om.* G, uersum MVp, uitam Laetus. — 8 esset] LSp *cum aliis,* essent F. — dicerentur] F, dicerent Veneta, discerent vulg. *ex* B. — historia] memoria Stephanus. — 9 descendendo F, descendo H, *corr.* Stephanus. — 10 arte B, Stephanus. — 13 allati'. consuetudinem F *unde* allatius Vp, in *add.* vulg. — 15 *fort.* in magnam familiam. — 16 nomina] Augustinus, oms̃ F, omnis M. — in] '*fort. del.*' LSp. — reliquos] omnes p, '*fort. del.*' LSp. *an servato* reliquos *del.* obliquos? — 17 qui si] quis F, *corr.* Aldus. — ñ numquam) F. — et enim] *seiunxit* Christ Philol. XVI, 454. *probat* Reiter p. 35. — illa F, *corr.* Aldus. '*ortum ex* illei' LSp. — 18 ĩposuerunt F, vid. supr. ad v. 2. — 19 voluisse] Uoluis F (Groth), †vdius G. — notari LSp *olim coll.* p. 167, 2 *et* 15.

fons – rivus [impositio declinatio] nota magn. non appeal

singular – plural (numerus)

(genus) mascul., femin.,
(casus) nomin. - obliqua

4 Fort. 'ut illinc esset, futurae quo declinarentur'

apparet Varronem analogiam praeferre

Richtigstellung ad Prinzip analog. Herstellung

b) quo (9-20)

quae declinari possunt varietas
" " non " "

his in multitudinem declinaretur, ab Homine Homines; sic mares liberos voluisse notari, ut ex his feminae declinarentur, ut est ab Terentio Terentia, sic in recto casu quas inponerent voces, ut illinc esset futur*um* quo declinarentur; sed haec in omnibus tenere nequisse, quod et unae et [*duae*] dicuntur Scopae et mas et femina Aquila et recto et obliquo vocabulo Ovis. Cur haec non tam sint in culpa quam pu- § 8 tant, (p. 397 Sp.[1]) pleraque solvere non difficile sed nunc non necesse; non enim qui potuerint adsequi sed qui voluerint, ad hoc quod propositum refert, quod nihilo minus declinari potest ab eo quod imposiverunt scopae, scopa, quam si imposuissent scopa, ab eo scopae, sic alia.

3. Causa, inquam, cur eam ab impositis nominibus de- § 9 clinarint, quam ostendi; sequitur, in quo voluerint [declina- (p. 398 Sp.[1]) rint] declinari aut noluerint, ut generatim ac summatim item informem. Duo enim genera verborum, unum fecundum, quod declinando multas ex se parit disparilis formas, ut est Lego Legi Legam, sic alia, alterum genus sterile, quod ex se parit nihil, ut est Etiam, Vix, Cras, Magis, Cur. Quarum rerum § 10

F. fol. 18 refert . . uocabuli et

---

1 multitudine F (Keil), '*fort.* multitudinis' LSp. — declinaretur] F, declinarentur vulg. *ex* B *quod probat* LSp. ut est *addit* Laetus. — 2 voluisse notari *om.* Scioppius, '*certe* notare *reddendum*' LSp. *conf. de hoc loco* LSp Comment. p. 13 sq. — 3 ĩponerent F. — 4 esset futurum] LSp, essent futurae F. — quo] quae vulg. — 5 unae et duae] *scripsi,* unae Müller, una et F. '*fort.* una et dicitur' LSp. *conf.* X § 24. — 7 ovis] LSp, uis *conf.* p. 176, 10. — quor Ha, Quur G. — sit F, *corr.* vulg. *ex* B. — 9 quid . . quid Scioppius, quod . . quod vulg. *ex* B. — 10 nichil ominus F. — 11 imposiuerunt] *sic* F. imposierunt Groth *conf. ad* V § 95 p. 39, 5. — 13 eam F *quamquam* m *litterae nota supra* a *posita aliter atque scribi solet scripta videtur,* eas M, Laetus, *om.* Scioppius, eas voces quae descendunt a recto, causa est cur eas B. '*fort.* Causam cur verba ab . . quoniam ostendi, sequitur in quo voluerint declinare' LSp. *conf.* Madvig Advers. II, 174 *adn.*, LSp Comment p. 5, Philol. Anz. V p. 587 sq. — 14 in quo] LSp *ex* § 21, in quas libri, in quae Müller. *conf.* § 2. — declinarint *del.* Laetus. — declinare vulg. *ex* B. — 16 in formis Laetus. *conf.* X § 79. — ferundum F, *corr.* Rholandellus. — 18 legi] LSp, legis F. — 19 nichil F. — vix cras] uixerat F, vix Laetus, vix magis cras vulg. *ex* B.

usus erat simplex, [*simplex*] ibi etiam vocabuli declinatus, (p. 399 Sp.[1]) ut in qua domo unus servus, uno servili opust nomine, in qua multi, pluribus. Igitur et in his rebus quae sunt nomina, quod discrimina vocis plura, propagines plures, et in his rebus quae copulae sunt ac iungunt verba, quod non opus fuit declinari in plura, fere singula sunt; uno enim loro alligare possis vel hominem vel equum vel aliud quod, quicquid est quod cum altero potest colligari. Sic quod dicimus in loquendo Consul fuit Tullius et Antonius, eodem illo ET (p. 400 Sp.[1]) omnis binos consules colligare possumus, vel dicam amplius, omnia nomina, atque adeo etiam omnia verba, cum fulmentum ex una syllaba illud ET maneat unum. Quare duce natura sic, quae imposita essent vocabula rebus, ne ab omnibus his declinatus putarent.

§ 11 4. Quarum rerum declinationes oriuntur, partes orationis sunt duae, si item ut Dion in tris diviserimus partes res quae verbis significantur, unam quae adsignificat cassus,

---

F fol. 18 b et antonius

---

1 simplex simplex ibi] Scioppius, simplex ibi F *fortasse ferendum.* — 2 seruilio post F, *corr.* Scioppius *qui* solum opust *scripsit. conf.* Aug. Müller p. 72. — 3 quam multi *corr. ex* quam pli multi F. *librarius scripturus erat* pluribus *omisso* multi. — quae] LSp, quorum F, quarum Vertranius. quae verba sunt et nomina Müller. — 4 plura, vocis Madvig Adv. II, 174. — in his rebus *delet* Madvig. — 5 iunguntur F, coniunguntur G H, *corr.* Müller. — 7 colligare M V p Laetus. — 8 colligari] M V a p, Calligari F (Keil), alligari F[1], colligari F[2] (Groth), alligari G H. — 10 colligare] vulg., colligere F. '*certe ubique aut* colligare *aut* alligare *reponendum*' LSp. — vel] '*fort.* ut' LSp. — 11 adeo] ideo F, *corr.* Scioppius. — fulmentum] LSp, Müller, fulmen tunc F M V a p, fulmen tum G H, fiunt tunc Laetus, . . . tunc *cum lac.* B, fiat ut Scioppius. — 12 sillaba F. — duce natura *corr. ex* dum cenatur a (*man. fort. sec.*) F, duce centaura M, duce natura ceteri. — 13 sic] *scripsi,* si libri. duce natura institutum est ut quae Müller, '*fort.* ducebat natura ipsa quae *vel* duce natura factumst quae' LSp. — rebus. MULTA DESUNT. Ne vulg. *conf.* LSp Emend. spec. p. 12—14. Reiter p. 46. — 14 de clinandus F (*pro* l *librarius antea* i *videtur scripsisse*), *corr.* Laetus. — 15 quorum Laetus. — rerum] LSp, generum F. — oriantur F, *corr.* Laetus. — 16 dyon F. — 17 adsignificantur M, Laetus. — unam] unum F, una Laetus, *corr.* B. — adsignificat] '*malim* habet *coll.* X § 17, VIII, 44' LSp. — cassus] LSp (*post*

partes orationis: f. VI 36; IX 31; X 17; alter (alexandrin. grammat.) 11–
hic (aristotel. – logisch
verschiedene Einteilungsprinzipien:
casus – tempora – neutrum | nomina – verba
prior – posterior

La parte rerum = vocabulario

priora > posteriora
vocabula > adjectiva
verba > adverbia

Declinatio nominum.

1) (Deklination) Flexion
2) Ableitung

a toto

nomina

(masculino
al tratarlo;
sin orden fijo)

a parte

Ubi confunduntur
leges aestheticae alexandrinae
cum logicis Stoicorum
(pars a toto
(totum a parte !!)

alteram quae tempora, tertiam quae neutrum. De his Aristoteles orationis duas partes esse dicit, vocabula et verba, ut (p. 401 Sp.[1]) Homo et Equus, et Legit et Currit. Utriusque generis et § 12 vocabuli et verbi quaedam priora, quaedam posteriora; priora ut Homo, Scribit, posteriora ut Doctus et Docte; dicitur enim Homo doctus et Scribit docte. Haec sequitur locus et tempus, quod neque Homo nec Scribit potest sine loco et tempore esse, ita ut magis sit locus homini coniunctus, tempus scriptioni. Cum de his nomen sit primum — prius enim no- § 13 men est quam verbum temporale et reliqua posterius quam nomen et verbum — prima igitur nomina; quare de eorum declinatione quam de verborum ante dicam.

5. Nomina declinantur aut in earum rerum discrimina, § 14 quarum nomina sunt, ut ab Terentius Terenti, aut in earum extrinsecus, quarum ea nomina non sunt, ut ab equo Equiso. (p. 402 Sp.[1]) In sua discrimina declinantur aut propter ipsius rei naturam de qua dicitur aut propter illius qui dicit. Propter ipsius rei discrimina aut ab toto [*aut a parte. Ab toto,*] ut ab homine Homunculus, ab capite Capitulum; propter multitudinem, ut ab homine Homines; ab eo quod alii dicunt Cervices et id Ortensius in poematis Cervix. Quae a parte declinata, § 15 aut a corpore, ut a mamma Mammosae, a manu Manubria;

F. fol. 19 uerbi . Quaedam . . lector

Laetum *qui* casus), capus F. — 1 alterum F, *corr.* Laetus *cum* B. — tertia F, tertium M, *corr.* Müller. — 2 ut et homo et equus legit Vp (*vocabuli* et *traiectio ex cod.* F *scriptura orta est in quo propter membranae defectum sic est scriptum:* et uerba ut / homo et equus et. — 5 doctus et] *post haec verba* F *in margine habet addita* hic error non paruus *man. ut vid. sec.* — 6 et locus et Laetus. — 7 scribit] H, Laetus, scribi F. — 9 quom H. — 10 temporale . . verbum *om.* GHa. '*fort. del.* temporale' LSp. — 11 et] *fort. del. sic mutata interpunctione* temporale et reliqua, posterius quam nomen verbum. — 14 Terenti] '*fort.* Terentio' LSp. — earum] LSp, ea res FGM, ea re Ha, eas res Vp Laetus. — 17 de quo F, *corr.* Vertranius. — 18 aut a parte ab toto *add.* vulg. — 19 capitulum aut propter Vp. — 21 et id] '*fort.* fecit *vel* edidit' LSp. *malim delere* et *vel sic transponere:* ab eo quod alii dicunt cervices cervix id Ortensius in poematis. — hortensius GH. *cf.* X, 78. '*Verba* propter multitudinem . . cervix *parum aptum locum tenent*' LSp. — a parte] apte F. — 22 manubria] manubriae B, manubiae vulg. '*fort.* manuarii'

(p. 403 Sp.[1]) aut ab animo, ut a prudentia Prudens, ab ingenio Ingeniosi. Haec sine agitationibus; at ubi motus maiores, item ab animo, ut ab strenuitate et nobilitate Strenui et Nobiles, sic a pugnando et currendo Pugiles et Cursores. Ut aliae declinationes ab animo, aliae a corpore, sic aliae quae extra hominem, ut Pecuniosi, Agrarii, quod foris pecunia et ager.

§ 16 6. Propter eorum qui dicunt usum declinati casus, uti is qui de altero diceret, distinguere posset, cum vocaret, cum daret, cum accusaret, sic alia eiusdem [*modi*] discrimina, quae nos et Graecos ad declinandum duxerunt. Sine contro-
(p. 404 Sp.[1]) versia sunt quinque, quis vocetur, ut Ercules; quemadmodum vocetur, ut Ercule; quo vocetur, ut ad Erculem; a quo vocetur, ut ab Ercule; cui vocetur, ut Erculi; cuius vocetur, ut Erculis.

§ 17 7. Propter ea verba quae erant proinde ac cognomina, ut Prudens, Candidus, Strenuus, quod in his praeterea sunt discrimina propter incrementum, quod maius aut minus in his esse potest, accessit declinationum genus, ut a Candido
(p. 405 Sp.[1]) Candidius Candidissimum sic a Longo, Divite, id genus aliis
§ 18 ut fieret.

Quae in eas res quae extrinsecus declinantur, ut ab

LSp. manuleata Christ Philol. XVII, 59. *conf.* LSp XVII, 302. *ego exspecto vocabulum quod significet magnas manus habentes, fort.* manuati *vel* manuti. — 1 aut ab *litt.* u *corr. ex* b F (Keil) *h. e. omisso* aut *librarius primum* ab *scripserat;* aut ab *corr. ex* alia ab F (Groth). — '*fort.* prudentes' LSp. — 2 '*fort.* item ab animo aut a corpore, ab animo' LSp. — 3 mobilitate . . mobiles Christ l. c. — 7 dicunt usum] Vertranius, dicuntur . SÛ . F (Keil) G, dicuntur . SÛ . *corr. ex* dicunt SŨ *ut vid.* F (Groth), dicunt. Sr̄ Vp, dicuntur sunt HMa Laetus, dicunt naturam Wilmanns p. 11, C. F. W. Müller p. 794, *prob.* Groth. — 9 *post* alia *interpungit* C. F. W. Müller. — ut Veneta. — quom *ter* H. — eiusdem modi] LSp. *cum* Müllero, eiusdem F. — 11 quinque] qui quae FHa, quique GMV, q̄ quis p, *corr.* Laetus. — ercules F *sine aspirata, item in proximis.* — ercules . . ut ad *om.* G, ercules . . ercule *om.* H. — 12 Ercule] hercules Laetus. — quo vocetur . . ut ab *om.* M. — a quo vocetur ut ab ercule *om.* Laetus *cum* B. *verba* quis vocetur . . ut Herculis *delet* Wilmanns. — 15 cognominata M, Laetus. *conf.* F. W. Müller p. 795. — 17 aut] vel Laetus. — 18 'ut *fort. del.*' LSp. — 19 candidior p. — candidissimus MVp. — et id p. — 21 ea Vp. — ut] LSp, sunt F.

casus

J. Schoemannus, Die Lehre v. d. Redeteilen (Berl. 1862) p. 13, 2 „für 'proptera' ist ohne Zweifel 'propterea' zu lesen und dies auf das folgende 'uti' zu beziehen."

Ad §6: W. Schulze, Zur Bild. d. Vokativs im Gr. u. Lat., Festschr. f. Wackernagel (1923) 253 f. (v. Gr. Gramm.).

comparatio

zorba

(Tempora)

equo Equile, ab ovibus Ovile, sic alia, haec contraria illis quae supra dicta, ut a pecunia Pecuniosus, ab urbe Urbanus, ab atro Atratus, ut nonnunquam ab homine locus, ab eo loco homo, ut ab Romulo Roma, ab Roma Romanus. Aliquot § 19 modis declinata ea quae foris; nam aliter qui a maioribus suis, Latonius et Priamidae, aliter quae [*a*] facto, ut a praedando Praeda, a merendo Merces; sic alia sunt, quae circum ire non difficile; sed quod genus iam videtur et alia urgent, omitto.

8. In verborum genere quae tempora adsignificant, quod § 20 ea erant tria, praeteritum, praesens, futurum, declinatio facienda fuit triplex, ut ab Saluto Salutabam Salutabo; cum (p. 406 Sp.[1]) item personarum natura triplex esset, qui loqueretur, [*ad quem,*] de quo, haec ab eodem verbo declinata, quae in copia verborum explicabuntur.

9. Quoniam dictum de duobus, declinatio cur et in quo § 21 sit facta, tertium quod relinquitur, quemadmodum, nunc dicetur. Declinationum genera sunt duo, voluntarium et naturale; voluntarium est, quo ut cuiusque tulit voluntas declinavit. sic tres cum emerunt Ephesi singulos servos, nonnunquam alius declinat nomen ab eo qui vendit, Artemidorus, atque Artemam appellat, alius a regione quod ibi emit, ab Ionia Iona, alius quod Ephesi, Ephesium, sic alius ab alia (p. 407 Sp.[1])

1 ovibus] '*fort.* ovi' LSp. — 3 atro atratus] aratro aratrus a. '*fort.* agro agrarius. nonnunquam' LSp. — 5 '*fort.* quae a maioribus ut' LSp. — 6 latonius] p, Laetus, latonus (laton;) F. '*possis* latoius *vel* latous *scribere*' LSp. — priamides M. — a] add. vulg. *ex* B. — 7 'sunt *fort. del.*' LSp. — 12 ab *om.* vulg. — '*fort.* ut salutabam saluto salutabo' LSp. — 13 ad quem *om.* F, *addidit* Laetus *sed post* de quo *positum*, *suo loco posuit* Müller. — 16 duabus declinationibus F, '*corr.* Müller, *sed praestat fortasse* declinatus' LSp. — quo] LSp. *conf.* p. 165, 1, qua F. — 17 facta] *scripsi*, fama F, forma vulg. iam LSp. — dicetur] vulg., dicitur F. — 19 quo] quod Stephanus. — quoiusque . . quom GH. — 20 tres cum *supra* versum F. — 21 qui] quod Vertranius. — vendidit idem. — artem. idorus F. — 22 artemam] artemidorum Laetus, *cui* sive Artemam *addit* Müller. '*fort.* qui vendidit Artema atque Artemidorum' LSp. *coll.* § 22 *exspectes* qui vendit atque Artemidorum appellat. — emit *corr. ex* emi *ut vid.* F (Groth). — ab Ionia] ab iona F, *corr. ni fallor* Laetus. — 23 Iona] ionam F, *corr.* Müller, Ionem G, Augustinus.

§ 22 aliqua re, ut visum est. Contra naturalem declinationem dico, quae non a singulorum oritur voluntate sed a communi consensu. Itaque omnes impositis nominibus eorum item declinant casus atque eodem modo dicunt huius Artemidori et § 23 huius Ionis et huius Ephesi, sic in casibus aliis. Cum utrumque nonnunquam accidat, et ut in voluntaria declinatione animadvertatur natura et in naturali voluntas, quae, cuius- (p. 408 Sp.[1]) modi sint, aperientur infra, quod utraque declinatione alia fiunt similia, alia dissimilia, de eo Graeci Latinique libros fecerunt multos, partim cum alii putarent in loquendo ea verba sequi oportere, quae ab similibus similiter essent declinata, quas appellarunt *ἀναλογίας,* alii cum id neglegendum putarent ac potius sequendam *dis*similitudinem, quae in consuetudine est, quam vocant *ἀνωμαλίαν,* cum, ut ego arbitror, utrumque sit nobis sequendum, quod [*in*] declinatione volun- § 24 taria sit anomalia, in naturali magis analogia. De quibus (p. 409 Sp.[1]) utriusque generis declinationibus libros faciam bis ternos, prioris tris de earum declinationum disciplina, posterioris *de* eius disciplinae propaginibus. de prioribus primus erit hic, quae contra similitudinem declinationum dicantur, secundus, quae contra dissimilitudinem, tertius de similitudinum forma; de quibus quae expediero singulis tribus; tum de alteris totidem scribere ac dividere [incipimus] incipiam.

F fol. 19 b contra naturalem

---

1 aliqua alia V p. *magis Varronianum sit* ab alia qua re. — 2 acomuni F. — 3 oīs F. — 5 Ionae vulg., Ione B. — ephesi] Rholand., ephesii Laetus, ephesis F. — sic] sic rectus plerumque voluntarius, obliqui naturales semper, sic V p. — 7 quoiusmodi G H. — 8 aperientur] F, aperietur Laetus, *prob.* LSp. — 12 analogias F. '*fort.* quam appellarunt *ἀναλογίαν*' LSp. — 13 dissimilitudinem] similitudinem F, *συνήθειαν* dissimilitudinemque vulg. *ex* B *qui* que *om.* — 14 uocarunt F (*eo compendio quod facile* uocant *esse credas*), G H a, uocant ceteri. — *ἀνωμαλίαν*] ΑωΜΑΕΝΑΝ F, ΛωΜαΕΝΑΝ M, *om.* ceteri, *corr.* Aldus. — 15 in] *addidit* vulg. — 18 posteriores F. — de] LSp, ex libri. — 20 '*fort.* dicuntur' LSp. — 22 expediero] Müller, experiero F, expetiero B, expedierim Scioppius. — tum] aut M, Laetus. — 23 incipimus F (incipim;), incipiamus H, incipiemus Scioppius, *del.* LSp.

24. de litterarum dispositione: 1. disciplina tradita: VIII: contra similitud. (pro diversitate) / IX: " dissimilit. (" analogia) / X: de similit. forma (syntaxi)

2. disc. propositae tractatio: XI / XII / XIII

cf. VII 110
VIII 1 n.

25–84: contra similitudinem
a) contra universam analogiam (25–43)

b) de singulis partibus (44–84).

cf. Dahlmann, VIII, 63 → 26–32: utile – honestum: categoriae mittl. Stoa ~ Cic. off. ~ Crates.

mittlere Stoa

disputandum, an κακόζηλον doctrina e stoicis pendeat vel potius e peripateticis (Theophrast. Panaet. – Cic. Brut. – Rhet.) apud alios stoicorum et peripateticorum normae iunguntur sermonis utilitate et elegantia, ut apud oratores, poetas accessit.

cf. Charisius GL 1, 57, 12 (Barwick 184)!

lingua – vestimenta: cf. Cic. de off.

10. Quod huiusce libri est dicere contra eos qui simili- § 25 tudinem sequuntur, quae est ut in aetate puer ad senem, [*puella*] ad anum, in verbis, ut est scribo scribam, [dico] dicam, prius contra universam analogiam, dein tum de singulis (p. 410 Sp.[1]) partibus. A natura sermonis incipiam.

11. Omnis oratio cum debeat dirigi ad utilitatem, ad § 26 quam tum denique pervenit, si est aperta et brevis, quae petimus, quod obscurus et longus orator est odio, et cum efficiat aperta, ut intellegatur, brevis, ut cito intellegatur, et apertam consuetudo, brevem temperantia loquentis, et utrum- (p. 411 Sp.[1]) que fieri possit sine analogia, nihil ea opus est. neque enim, utrum Herculi an Herculis clavam dici oporteat, si doceat analogia, cum utrumque sit in consuetudine, non neglegendum [sunt], quod aeque sunt et brevia et aperta.

12. Praeterea quoius utilitatis causa quaeque res sit in- § 27 venta, si ex ea quis id sit consecutus, amplius eam scrutari cum sit nimium otiosi, et cum utilitatis causa verba ideo sint imposita rebus ut eas significent, si id consequimur una consuetudine, nihil prodest analogia.

13. Accedit quod quaecumque usus causa ad vitam sint § 28 assumpta, in his *convenit* utilitatem quaerere, non similitu- (p. 412 Sp.[1]) dinem; itaque in vestitu cum dissimillima sit virilis toga

---

1 dicere] dicitur G H, '*fort.* dicetur, *nisi infra fuit* scribam, dicam prius' LSp. — 3 puella] *addidit* Aldus, *quo fort. carere possumus, quod veteres etiam* haec puer *dixisse constat.* — anum] auum H G. — '*fort.* sic in verbis ut scribo' LSp. — dico] *delevi cum* LSp; *vid. supra.* Christ Philol. XVI, 452. — 5 sermo F, *corr.* vulg. — 8 obscurum et longi F, *corr.* Aldus. — 9 et cito F, *corr.* Aldus. — 10 aperta F, *corr.* vulg. '*verbum aliquod velut* reddat *in sequentibus intercidisse videtur*' LSp. *maxime placeat* temperantia faciat loquentis. — 11 nichil F. — 12 '*fort.* clava' LSp. — 13 neglegendum. Sunt quod F, sunt *om.* vulg. — 14 breui F. — 15 quoius] Müller, *prob.* Groth, quod ius Fa, quod uis G H V p, quod his M B, Laetus. '*fort.* quor *vel* quid vis cum *cum interrogationis signo post* otiosi' LSp. *an nihil fuit nisi* quom? — 16 eam] vulg., ea F *fort. ferendum.* — 17 cum *abesse malis.* — otio:si F (*h. e.* otio si *ex* otiosi). — 18 ea F, *corr.* Vertranius. — 19 nichil F. — 20 accidit F, *corr.* Aldus. — quod] ut G H. — '*fort.* sunt' LSp. *idem* C. F. W. Müller p. 872. — 21 convenit] *conieci,* non F, non oportet V p, '*qui debebant certe* nos oportet' LSp, *om.* Aldus, necesse Müller. '*fort.* solemus' LSp. — querere F, quaerimus Augustinus.

tunicae, muliebris stola pallio, tamen inaequabilitatem hanc sequimur nihilo minus.

§ 29 14. In aedificiis, quom non videamus habere [*ad*] atrium (p. 413 Sp.[1]) *περίστυλον* similitudinem et cubiculum ad equile, †quod† tamen propter utilitatem in his dissimilitudines potius quam similitudines sequimur; itaque et hiberna triclinia et aestiva non item valvata ac fenestrata facimus.

§ 30 15. Quare cum ut in vestitu aedificiis, sic in supellectile cibo ceterisque omnibus quae usus [*causa*] ad vitam sunt assumpta dominetur inaequabilitas, in sermone quoque, qui est usus causa constitutus, ea non repudianda.

§ 31 16. Quod si quis duplicem putat esse summam, ad quas (p. 414 Sp.[1]) metas naturae sit perveniendum in usu, utilitatis et elegantiae, quod non solum vestiti esse volumus ut vitemus frigus, sed etiam ut videamur vestiti esse honeste, non domum habere ut simus in tecto et tuto solum, quo necessitas contruserit, sed etiam ubi voluptas retineri possit, non solum vasa ad victum habilia, sed etiam figura bella atque ab artifice . ., quod aliud homini, aliud humanitati satis est; quodvis sitienti homini poculum idoneum, humanitati *ni*si bellum parum; sed

---

1 tunica F, *corr.* Laetus. — muliebri stola F, *corr.* Cuper Observ. 4, 9 *ex* IX § 48. — 2 sequitur F, *corr.* vulg. *ex* B. — nichil ominus F. — 3 edificiis F. — quom] LSp, Müller, quod F. — videmus Laetus. quid? non videmus Augustinus. — ad atrium] LSp, atrium ad Müller, *quod haut scio an praestet propter verborum concinnitatem,* atrium F. — 4 ΠΕΡΗϹΤϸΛΟΝ F M a, *περιστιλων* H, *περιστύλον* Vertranius, *lacuna in* G V p. — quod] *del.* Müller. — 6 sequimur] V p, sequamur F. — estiua F. — 8 et in F, *corr.* Stephanus. — edificiis F. — 9 ceteris Laetus. — usuis causa LSp, usus F, usu Rholandellus. — 13 mętas F. — 16 quod F, *corr. quidam ap. Augustinum.* — 17 retinere Müller. — 18 artifice quod F *cum lacuna quattuor fere litterarum, item* G M V p, *in ceteris nullum lacunae vestigium.* '*intercidit verbum velut* facta' LSp. *praeter alia licet* bono quo; aliud. — 19 sitienti'' poculum h'omini F *idque ceteri sine notae signo praeter* a, *qui* poculum sitienti homini. '*librarius voluisse videtur* sitienti homini poculum, *quod* B, *atque ita Victorius cod.* F *scripturam interpretatus est*' LSp. *tacet Groth.* — 20 nisi] Aldus, si F. '*hoc verum videtur et locus sic reddendus:* humanitati, si bellum. parum est, quod cum et discessum est' LSp. simpulum *vel* simpuium *coniecit* Groth *pro* sibellum. *fort.* si belle paratum.

4 'quod' noli delere, sc. 'itaque' enim apodosin incipit cf p. 164,7 (169,11)

elegantia (~ honestum) voluptas humanitas cf. Cic. de off.

utilitas ~ voluptas : voluptas ~ ἐπιθυμία
~ ratio
~ natura / consuetudo

natura - consuetudo - voluntas
ἐπιθυμία ~ φύσις ~ γνώμη ~ voluntas

ἀνάγκη ~ λόγος | plenum
ratio

mezcla de puntos de vista
filosófico-sociológicos y lingüísticos:
dirigitur ad quaestionem, quae sit
natura ergo consuetudinis, similitudo
aut dissimilitudo.

Romanorum praecipue est
organicam rerum originem ~~aut~~
scrutari, id est quomodo et ubi
alligantur cum vita ~~rebus~~ factis?
(hic natura ~ consuetudo).
~~consuetudo~~
Agitur et de dissimilitudine, quae sit
in consuetudine, et de similitudine
quae et in consuetudine (natura). Sunt
duo ergo naturae vitae.

ad 33: cf. Sal. Reg. in fram.
cap. 10, 1761

analogia: consuetudine | Sprache in consuetudo: Sprachgefühl – Sprachen:
nova : | [illegible]

cum discessum est ab utilitate ad voluptatem, tamen in eo ex dissimilitudine plus voluptatis quam ex similitudine saepe capitur; quo nomine et gemina conclavia dissimiliter poliunt § 32 et lectos non omnis paris magnitudine ac figura faciunt. (p. 415 Sp.[1]) Quod si esset analogia petenda supellectili, omnis lectos haberemus domi ad unam formam et aut cum fulcro aut sine eo, nec cum ad tricliniarem gradum, non item ad cubicularem; neque potius delectaremur supellectile, distincta quae esset ex ebore . . rebus disparibus figuris quam grabatis, qui analogon ad similem formam plerumque eadem materia fiunt. Quare aut negandum nobis disparia esse iucunda aut, quoniam necesse est confiteri, dicendum verborum dissimilitu- (p. 416 Sp.[1]) dinem, quae sit in consuetudine, non esse vitandam.

17. Quod si analogia sequenda est nobis, aut ea obser- § 33 vanda est quae est in consuetudine aut quae non est. Si ea quae est sequenda est, praeceptis nihil opus est, quod cum consuetudinem sequemur, ea nos sequetur; si quae non est in consuetudine, quaeremus: ut quisque duo verba in quattuor formis finxerit similiter, quamvis haec nolimus, tamen erunt sequenda, ut Iuppitri, Marspitrem? quas si quis servet ana- (p. 417 Sp.[1])

F fol. 20 haberemus . . orationes decli

---

1 est] vulg. *ex* B, et F, *om.* Aldus. *fort.* sit. — '*fort.* in ea' LSp. — 2 sepe F. — 3 capiatur HVap. — quo nomine] '*fort.* quom *vel* quoniam' LSp. *maxime velis* quam ob rem. — pollent F, *corr.* Koeler litt. crit. in Varronem p. 17. — 4 omīs F. — pari Vp Aldus. — 5 si esset] Laetus, essent (eent) F, essent si esset p. — omīs F. — 7 non item] m̄tem V, mentem p. '*fort.* non *del.*' LSp. *conf.* Christ Philol. XVI, 455, Reiter p. 4. — 9 ebore rebus F *cum spatio quattuor fere litt.* (*et sic omnes nostri*), ebore aliisque rebus Laetus. *conf.* Reiter p. 82 sq. '*fort.* ebore testudine aliis rebus *coll.* IX § 47' LSp. *fort. del.* rebus. — grabattis F. — 10 analogicon B, analogeis cum vulg., ἀνὰ λόγον Müller. — 12 dissimilitudine F. — 13 '*fort.* quae est' LSp. — consuetudinem F. — 16 nichil F. — 17 sequamur Laetus, sequimur p. — 18 queremus F, sequemur Aldus. — 19 finxerit Vertranius, finxerunt F. '*fort.* verba finxit similiter, similiter in quattuor formis, quamvis haec nolimus' LSp. — nolimus] LSp, nolemus F, nollemus vulg. *ex* B. — 20 iuppiti F. '*fort.* ut Iuppiter Marspiter Iuppitri Marspitri.' LSp. *interrogationis signum ego addidi, quae*

logias, pro insano sit reprehendendus. non ergo ea est se-
quenda.
§ 34 18. Quod si oportet id es*se*, ut a similibus similiter omnia
declinentur verba, sequitur, ut ab dissimilibus dissimilia debeant
fingi, quod non fit; nam et [*ab*] similibus alia fiunt similia,
alia dissimilia, et ab dissimilibus partim dissimilia partim
similia. Ab similibus similia, ut a Bonum Malum Bono
Malo; ab similibus dissimilia, ut ab Lupus Lepus Lupo
Lepori. Contra ab dissimilibus dissimilia, ut Priamus Paris,
(p. 418 Sp.[1]) Priamo Pari; ab dissimilibus similia, ut Iuppiter Ovis, Iovi
§ 35 Ovi. Eo iam magis analogias . . . dissimilia finguntur, sed
etiam ab iisdem vocabulis dissimilia neque a dissimilibus si-
milia, sed etiam eadem. Ab iisdem vocabulis dissimilia fingi
apparet, quod cum duae sint Albae, ab una dicuntur Albani,
ab altera Albenses; cum trinae fuerint Athenae, ab una dicti
§ 36 Athenaei, ab altera *Athenaiis, a tertia Athenaeopolitae. Sic
ex diversis verbis multa facta in declinando inveniuntur
eadem, ut cum dico ab Saturni Lua Luam, et [ab solvendo]

---

interrogatio pendeat a quaeremus. *conf.* dicemus § 56, quaeram § 64. 40. *vulgo* quaeremus *cum* si *coniungitur.* — 3 id esse] *scripsi* (*duce Müllero qui* ita esse), id est F, *om.* vulg. — 4 ab dissimilibus] ab his similibus F *cum ceteris praeter* a *qui* a dissimilibus. — 5 nam et similibus F, a *add.* vulg. *ex* B, '*sed et hic et alibi erit reddendum* ab' LSp. — 6 partim dissimilia partim similia] LSp, partim similia partim dissimilia libri. — 7 a bonum malum bono malo] LSp, *item* Christ p. 461, *nisi quod* et *servat;* a bono et malo bonum malum F. — 9 contra] vulg., contraria F, *cf.* § 22. '*aut del.* contraria *aut* contra ea scrib.' LSp. — 10 iupiter F. — iobi F. — 11 iam] etiam Laetus. — analogias] analogicos Laetus. '*lacunam indicavimus a Müllero sic expletam:* non solum a similibus. *fort.* eo iam magis analogia non est sequenda, quod non modo ab similibus dissimilia finguntur' LSp. *conf.* Christ p. 457, LSp Philol. XVII, 294. — 12 iisdem] Laetus, isdem Müller, hisdem F. — 13 hisdem F, eisdem Veneta. ab dissimilibus vocabulis fingi Müller. — 14 albae] aluae F. — una *corr. ex* una F (Keil). — 16 Athenaei] athenae F, *corr.* Laetus. — athena iis Fa, athenaus GHVp, athenasi M, athenensii Laetus, athenienses Pius, athenaeis Müller, *prob.* Aug. Müller p. 30. '*apud* Steph. s. v. *Ἀθῆναι incerta est lectio haec: ὁ πολίτης Ἀθηναῖος καὶ Ἀθηναικός, ubi vid.* Mein., *cf.* Lob. *ad* Phryn. p. 41. *an* Athenaitae?' LSp. — atheneopolitae F, '*fort.* Athenopolitae' LSp. — 18 Lua] lua *corr. ex* lui F (Keil), lui *ut vid.* F (Groth), lui ceteri (ab saturni buluam et V). — et ab soluendo abluo abluam F, *corr.* Müller.

daneben jeder Sprachgebrauch [illegible], die im Sprachempfinden verankert,
nur in best. Fragen durch Analogie aufgehoben ist
vgl. Altertum bei Lobeck

34–36 ≈ 68/9 (~Krates)

37 β: cf. [illegible] in [illegible] 224

Ignorant analogistici, quo loco [illegible]
spectari [illegible]

39–43 ~ Chrysipp.

[illegible]

ab luo luam. Omnia fere nostra nomina virilia et muliebria (p. 419 Sp.[1]) multitudinis cum recto casu fiunt dissimilia, *eadem in* dandi; dissimilia, ut mares Terentiei, feminae Terentiae, eadem in dandi, vireis Terentieis et mulieribus Terentieis. dissimile Plautus et Plautius et commune ut huius †Plauti et Marci.

19. Denique si est analogia, quod in multis verbis est § 37 similitudo verborum, sequitur, quod in pluribus est dissimili- (p. 420 Sp.[1]) tudo, ut non sit in sermone sequenda analogia.

20. Postremo, si est in oratione, aut in omnibus eius § 38 partibus est aut in aliqua [esse parum]; et in omnibus non est, in aliqua esse parum est, ut album esse Aethiopa non satis est quod habet candidos dentes; non est ergo analogia.

21. Cum ab similibus verbis quae declinantur similia fore § 39 polliceantur qui analogias esse dicunt, et cum simile tum denique dicant esse verbo verbum, ex eodem si genere eadem (p. 421 Sp.[1])

---

1 omnia] omĩa F. — nomina] LSp, omĩa F, verba Aldus, *om.* vulg. — virilia] liberalia F, *corr.* Scaliger. — 2 fiunt] '*fort.* sint' LSp. — eadem in dandi] LSp, eum dant F, cum dandi Laetus *et addito* casu vulg. *ex* B, cum dandi eadem Müller. — 3 feminae] femina ē F, *corr.* Laetus. — Terentiae] terentia F, *corr.* Laetus. — eadem] ea dem F. — 'in dandi *fort. del.*' LSp. — 4 vireis] LSp, uiris *corr. ex* uires F, uiris ceteri. — 5 comune F. — marci F, Plauti Laetus, huius Plautii vulg. *ex* B. *vid.* Ritschelii Parerg. p. 25 *qui* et commune huius Plauti, ut et Marci *proposuit.* et commune Luci Plauti et Marci Plauti Müller, et commune M. huius Plauti et Macci Lachm. p. 328. LSp *coniecerat:* Plautus et Plautius, commune et huius Plauti et Macci, *item in editione scripturus erat* Macci *haec autem* Groth: dissimile Plautus et Plautius, [Marcus et Marcius], et commune utriusque Plauti et Marci. *a quo paulum distat id quod ego tentaveram:* [Marcus et Marcius], commune huius Plauti et [huius] Marci. *sed nunc aut illud* et Marci *ab alio quodam homine docto adscriptum esse censeo* (*nam etiam in prioribus unum nomen proprium positum est, non duo*) *aut totum hunc locum* 'dissimile Plautus . . et Marci' *alii grammatico tribuendum esse; de solo enim dandi casu plurativo in superioribus locutus erat Varro.* — 6 est] et F, *corr.* vulg. — 8 sequenda *om.* Scioppius. — 9 aut] aut *corr. ex* et F, aut et V. — 10 esse parum *del.* vulg. *ex* B. — et] *fort.* at *vel del.* — 11 Aethiopa] LSp, ethiopam F, ethiopem Gap, Laetus. Aethiopam *probat* Aug. Müller p. 34. — 12 habeat GHa. — 13 quom GH. — 14 pollicentur Laetus. — simile tum] simili laetum F (*alii* letum), *corr.* vulg. *ex* B. — 15 dicant esse] LSp, dicantes se FGHVp, dicentes se M, Laetus. — si] LSp, sit F, fit Aldus.

(p. 421 Sp.[1]) figura transitum de cassu in cassum similiter ostendi possit, qui haec dicunt utrumque ignorant, et in quo loco similitudo debeat esse, et quemadmodum spectari soleat, simile sit necne. Quae cum ignorant, sequitur ut cum analogiam dicere non
§ 40 possint, sequi [*non*] debeamus. Quaero enim, verbum utrum dicant vocem quae ex syllabis est ficta, eam quam audimus, an quod ea significat, quam intellegimus, an utrumque. Si vox voci esse debet similis, nihil refert, quod significat mas an femina sit, et utrum nomen an vocabulum sit, quod illi
§ 41 interesse dicunt. Sin illud quod significatur debet esse simile,
(p. 422 Sp.[1]) Diona et Theona quos dicunt esse paene ipsi geminos, inveniuntur esse dissimiles, si alter erit puer, alter senex, aut unus albus et alter Aethiops, item aliqua re alia dissimiles. Sin ex utraque parte debet verbum esse simile, non cito invenietur quin in altera utra re claudicet, nec Perpenna et Alphena erit simile, quod alterum nomen virum, alterum mulierem significat. Quare quoniam ubi similitudo esse debeat nequeunt ostendere, impudentes sunt qui dicunt esse analogias.

§ 42 22. Alterum illud quod dixi, quemadmodum simile spectari oporteret, ignorare apparet ex eorum praecepto, quod dicunt, cum transierit e nominandi casibus in eos quos appellant vocandi, tum denique posse dici rectos esse similis

F fol. 20 b praecepto quod

1 cassu in cassum] *sic* F. — '*fort.* similiter fieri' LSp. — 2 'loco *fort. del.*' LSp. — 3 'soleat *fort. del.*' LSp. — 4 '*fort.* ignorent' LSp. — 5 non] *addidit* Vertranius. *an* ut *est* 'wie wenig'? — quero F. — 6 est ficta] conficta G H a. — 7 ea] eam vulg. *ex* B. '*fort.* ea significatur *vel* an quae significat, eam quam' LSp. *intellegendum vid.* an verbum sit id quod ea vox significat. — 8 esse debet] F, debeat esse G H a, debet esse V p. — nichil F. — 9 illi] Laetus, illę F, ille nostri, illei LSp. — 11 et atheona F, *corr.* M, Laetus. — pene F. — 13 albus] Gallus Augustinus *ex* IX § 42. — et *om.* Aldus. — ethiops F. — dissimile F, *corr.* vulg. — 14 verbum] '*fort.* verbo verbum' LSp. — 15 quin] qui F, *corr.* Veneta. — 16 alfaen F, alfaena Laetus. '*fort.* Perpennae Alphena *vel* Perpenna Alphenae' LSp. — 18 imprudentes Laetus *cum* B. — 20 simile expectari F, *corr.* Victorius, Augustinus. — 21 '*fort.* oporteat' LSp. — 22 quom H. — 23 rectos] *fort.* recte *vel* recte eos.

refert quid significat, non qua generis aut casus figura transitus sit factus.

ignorant analogetici, quemadmodum simile spectari debeat

cf. ad orationis partes
Dahlmann Varr., p. 64

hic imperite vel confundunter Stoicorum(2) cum grammaticorum(1) κανόνι

cf. D.L. 7, 57: λόγου μέρη

cf. IX 31

b) de singulis orationis partibus 44–84

(1) grammat. partes (2) Stoic.

1. pars quae habet casus = appellandi
2. " " " tempora = dicendi
3. " " " neutrum = adminiculandi
4. " " " utrumque = iungendi

1. appellandi partes: articuli { a) provocabula / vocabula / nomina } nominatus / pronomina — infinitum / infinitum / nominatus / finitum / finitum

45 ss.

a) infiniti articuli 50

aut dissimilis; esset enim ut si quis, Menaechmos geminos (p. 423 Sp.¹) cum videat, dicat non posse iudicare similesne sint, nisi qui ex his sint nati considerarit num discrepent inter se. Nihil, § 43 inquam, quo magis minusve sit simile quod conferas cum altero, ad iudicandum extrinsecus oportet sumi. Quare cum ignorent, quemadmodum similitudo debeat sumi, de analogia dicere non possunt. Haec apertius dixissem, nisi brevius eo nunc mallem, quod infra sunt planius usurpanda. Quare quod ad universam naturam verborum attinet, haec attigisse modo satis est.

23. Quod ad partis singulas orationis, deinceps dicam. § 44 Quoius quoniam sunt divisiones plures, nunc ponam potis- (p. 424 Sp.¹) simum eam qua dividitur oratio secundum naturam in quattuor partis, in eam quae habet casus et quae habet tempora et quae habet neutrum et in qua est utrumque. Has vocant quidam appellandi, dicendi, adminiculandi, iungendi. Appellandi dicitur ut Homo et Nestor, dicendi ut Scribo et Lego, iungendi ut Que, adminiculandi ut Docte et Commode. Ap- § 45 pellandi partes sunt quattuor, e quis dicta a quibusdam provocabula quae sunt ut Quis, Quae; [*vocabula*] ut Scutum, [ut] (p. 425 Sp.¹) Gladium; nomina ut Romulus, Remus; pronomina ut Hic, Haec. Duo media dicuntur nominatus; prima et extrema ar-

---

1 Me hech mos FMVp, archechimos H, orechechmos G, menechinos a, Laetus, menachmos B, *corr.* Aldus. — 2 quom H. — dicat se non M, Laetus. posse se Christ. — sint q nisi F, *sed* q *deleto.* — 3 num discrepent] nunc discrepat F, *corr.* Augustinus. — nichil F. — 4 cum] *in versu om. supra lin. add.* F. — 5 sumi] adsumi *infra* § 69. — 6 ignorarent F, *corr.* Rholandellus. — 12 quoius] F, Quorum vis M, quarum vis B, Laetus. — 13 eam] Lachmann, iam F, item MB, Laetus. *conf.* Aug. Müller p. 48. — qua] quur H, in quae Aldus. — secundum] secunda ut F, servanda Laetus, secanda Augustinus, *corr.* Lachm. ad Lucr. p. 328. — 14 in eam] a, unam Mp, Laetus, iniam F *cum ceteris.* — et quae habet tempora] GH, alteram quae habet tempora Laetus, *om.* F *cum ceteris.* — et tertiam quae Laetus. — 15 et quartam in qua Laetus. — 16 quidem F, *corr.* Laetus. — '*transponenda sunt* iungendi adminiculandi' LSp. — 18 ut que] ut quae a, atque p, ut atque vulg. *ex* B, ut Et et Que Müller. — commode] 'X § 17 facete, *ubi* facte *scribit* a' LSp. — 20 quisque F, *corr.* Augustinus. — vocabula] *add.* Laetus. — ut *om.* Bentinus. — 22 haec] hec *corr. ex* nec F (Keil), et hec GHV. — nomina tus F (Groth).

ticuli. Primum genus est infinitum, secundum ut infinitum,
§ 46 tertium ut effinitum, quartum finitum. Haec singulatim triplicia esse debent quod [ad] sexum, multitudinem, casum. Sexum, utrum virile an muliebre an neutrum sit, ut Doctus Docta Doctum; multitudinem, unum an plura significet, ut Hic, Hi, Haec; casum, utrum recto sit, ut Marcus, an obliquo, ut Marco, an communi, ut ovis.

§ 47 24. His discretis partibus singulas perspice, quo facilius
(p. 426 Sp.[1]) nusquam esse analogias quas sequi debeamus videas. Nempe esse oportebat vocis formas ternas, ut in hoc Humanus Humana Humanum, sed habent quaedam binas, ut Cervus Cerva, quaedam singulas, ut Aper, et sic multa. non ergo est in huiuscemodi generibus analogia.

§ 48 25. Et in multitudine ut unum significat Pater, plures Patres, sic omnia debuerunt esse bina. Sed et singularia solum sunt multa, ut Cicer, Siser; nemo enim dicit Cicera, Sisera; et multitudinis sunt, ut Salinae; non enim ab his
(p. 427 Sp.[1]) singulari specie dicitur Salina et Balnea. Neque ab eo quod dicunt Balneum habet multitudinis consuetudo; nam quod est ut Praedium Balneum, debuerunt esse plura ut Praedia Balnea, quod non est; non est ergo in his quoque analogia.

§ 49 26. Alia casus habent et rectos et obliquos, alia rectos

---

2 effinitum] finitum Augustinus. — quartum ut finitum H *et punctis notato medio vocabulo* G. — 3 quod ad] LSp *duce* vulg. (*quae* quoad), quod F. *cf.* Lachm. ad Lucret. p. 331, Reiter p. 54, C. F. W. Müller p. 800. quod *servat* Groth *coll.* Kettner p. 11, Aug. Müller p. 60. — 5 '*fort.* utrum unum' LSp. — 6 haec] hec F, hae vulg. *ex* B. haec hae Christ. *fort. del.* — 7 comuni F, communis a, commune G H. — ovis] LSp, iouis F. '*verba* an communi ut Iovis *fort. del., certe scrib.* ovis' LSp. — 8 discretis] Augustinus, decretis F, de ceteris p, dictis Laetus, '*fort.* secretis' LSp. — singula[s] F (Keil), s *add. man. ut vid. sec.* (ASp.). — 11 habent *corr. ex* habet F. — quedam F. — cervus cerva] '*infra* IX § 55, 56 corvus corva' LSp. — 14 plures] duo *cui supra scr.* plures F (Keil). — 15 debuerunt] vulg. *ex* B, debuerint F. — 17 multitudinis sunt] '*fort.* multitudinis solum *coll.* IX § 63' LSp. — salinae] '*fort.* scalae balneae . . scala et balnea *coll.* X § 54, IX, 68' LSp. *nisi potius in seq. del.* et balnea. — 18 balnea] balneae B. — 19 multitudinem Laetus. — 20 debuerint G Ma, Laetus. — 21 quoque *in versu om. supr. lin. add.* F. — 22 alia casus alia casus F V p.

Exkurs - Einfügung:

46–49 : Zustimmung durchwirken : accidentia genus – numerus : ausgelegt, vel in Vorlage nicht

a) [illegible] [illegible]
([illegible] [illegible])
/50 [illegible]

solum, alia modo obliquos habent; utrosque ut Iuno, Iunonis, rectos modo ut Iupiter, Maspiter, obliquos solum ut Iovis, Iovem; non ergo in his est analogia.

27. Nunc videamus in illa quadripertita. Primum si § 50
esset analogia, ut in infeineiteis articulis, ut est Quis [Quem] Quoius, sic diceretur Quae Quaius; et ut est Quis Quoi, sic (p. 428 Sp.[1])
diceretur Qua Quae; nam est proportione simile, ut Deae bonae Quae, sic Dea bona Qua [est], et ut est Quem Quis, sic Quos Ques. Quare quod nunc dicitur Qui homines dici oportuit Ques.

28. Praeterea ut est ab Is Ei, sic ab Ea Eae diceretur, § 51
quod nunc dicitur Ei; pronuntiaretur ut in iis viris, sic es mulieribus, et ut est in rectis casibus Is Ea, in obliquis (p. 429 Sp.[1])
esset Eius Eaius; nunc non modo in virili sicut in muliebri dicitur Eius, sed etiam in neutris articulis ut Eius viri, Eius

---

1 obliquos habent. Utrosque F, *prob.* Groth; *interpungebatur post* obliquos. — 4 in *om.* Scioppius. iam C. F. W. Müller p. 868. *intelleg. fort.* oratione *cf.* p. 179, 11 *et* 13; 177, 9. — 5 'ut *fort. del.*' LSp. — in *om.* GHp. — infeineiteis] LSp, infei inei. teis F, ĭfei ī c^t^eteis V, ı fei ı eiteis p, in feim ei teis H, in rofei. mei. tris G, his *cum lacuna* M, his tribus Laetus B. — quem] *del.* LSp. — 6 quoius GHa, cuius F. — quae] qua Laetus. — quaius LSp *duce* Augustino *qui* quam quaius *scripserat,* quamuis FGHMVap, *in* F quamuis *fort. correctum esse ex* quaius *adnotat Groth,* quam cuius Laetus. — quis quoi] Augustinus, quis cui vulg., a ꝗuis (*h. e.* quiuis) cui Fa, a quoius quoi G, a quibus quoi H, a quis cui MV, a quis qui Müller. '*fort.* et ut est quoius quoi, sic diceretur [quaius quai, et ut est quis quei, sic diceretur] qua quae' LSp. — 7 qua quae] *sic* F (*nisi quod* quaenam *pro* quae nam). *hoc opinor dicit: dativus generis feminini ut masculini est a* quis quoi, *sic esset a* qua (*quae forma nominativi debebat esse pro* quae) *dativus* quae. *proportione similes enim debent esse dativi* deae bonae *et* quae *itemque nominativi* dea bona *et* qua. — 8 sic] LSp, sit F. — qua] Scioppius, quae F. — est] *om.* LSp. — quem quis F *corr. ex* quemuis. '*fort.* et ut est quis quem sic ques' LSp. — 9 homines *corr. ex* hominis F. — 11 preterea F. — is ei] his FGMa, hi his V, hi p, iis H, *corr.* Laetus. — 12 et pronuntiaretur C. F. W. Müller p. 868. — 'in *fort. del.*' LSp. — his uiris sic es mulieribus F, ieis *pro* his vulg. *ex* B, *item* eeis *pro* es, *ubi* eis Laetus, eaeis Augustinus; eis *pro* es *etiam* LSp. *fort.* eis viris sic eais m. — 13 is ea] Müller, ea id *nostri omnes, sed* ea"id'in obliquis F (Keil), is ea id vulg. *ex* B. '*fort.* is ea sic' LSp. — 14 in virili sicut] '*fort.* sicut in virili' LSp. — 15 sed et

mulieris, Eius pabuli, cum discriminentur in rectis casibus Is Ea Id. De hoc genere parcius tetigi, quod librarios haec spinosiora indiligentius elaturos putavi.

§ 52 (p. 430 Sp.[1]) 29. De nominatibus qui accedunt proxime ad infinitam naturam articulorum atque appellantur vocabula, ut Homo Equus, eorum declinationum genera sunt quattuor, unum nominandi, ut ab equo Equile, alterum casuale, ut ab equo Equum, tertium augendi, ut ab albo Albius, quartum minuendi, § 53 ut cista Cistula. Primum genus, ut dixi, id est, cum [*ab*] aliqua parte orationis declinata sunt recto casu vocabula ut a balneis Balneator. Hoc fere triplices habet radices, quod et a vocabulo oritur, ut a venatore Venabulum, et a nomine, ut a Tibure Tiburs, et a verbo, ut a currendo Cursor. In nullo horum analogiam servarei videbis.

§ 54 (p. 431 Sp.[1]) 30. Primum cum dicatur ut ab ove et sue Ovile et Suile, sic a bove Bovile non dicitur; et cum simile sit Avis et Ovis, neque dicitur ut ab ave Aviarium [*ab ove Oviarium, neque ut*] ab ove Ovile ab ave Avile, et cum debuerit esse ut a cubatione Cubiculum sic a sessione Sedi- § 55 culum, non est. Quoniam taberna, ubi venit vinum, a vino Vinaria, a creta Cretaria, ab unguento Unguentaria dicitur, analogon si essent vocabula, ubi caro venit, Carnaria, ubi

---

F. fol. 21 nata sunt . . conuenirent

H. — '*an* in neutro articuli is?' LSp. — 3 sponsiora F, sponsoria a p, spatiosiora B, *corr.* Victorius, vulg. — indulgentius F, *corr.* Scioppius. — 4 nominatibus] LSp, nominatiuis F. — qui] H, quae F, '*scrib.* quei' LSp. — finitam F, *corr.* Augustinus; *vid.* § 45. — 9 a cista Aldus. — ab] *add.* LSp. — 10 vocabulum F, *corr.* Aldus. — 13 Tibure] tibura F, *corr.* Laetus. — Tiburs et] tibur. Sed F, *corr.* vulg. *ex* B. — verbo ut] uerbo et FM, Laetus. — 14 servarei] LSp, seruare F, seruari a, Augustinus. — 15 et a sue M, Laetus. — ouiḷle et suiḷle F. — 16 bovile] Charisius p. 104 K: 'bovile vetat dici Varro ad Ciceronem VIII et ipse semper bubile dicit, sed Cato de abrogandis legibus bovile dixit.' — dicitur bubile non bovile vulg. *ex* B. — *uncinis circumclusa addidit* Müller, *quibus addendum videtur* sic (sic ab ove). *idem voluisse videtur* LSp. *etiam infra exspectes* sic ab ave, *quod in libro suo additum postea deleverat* LSp. — 18 auile *corr. ex* auele F. — avile non est neque ab ove oviarium Laetus. — 19 sic] sit F. — 20 uenet F, ueniet V[1]. '*fort.* ubi venit vinum *del.*' LSp. — 22 analogon] LSp Comment. p. 13, analogion F, analogicon Laetus, *ἀνα-*

(B) <u>vocabula</u> (52 –

genera declin.: nominandi [A] – casuale [B] – augendi [C] – minuendi [D]

<u>A</u> <u>nominandi genus</u> ([illegible] – 62)

a nominibus

a verbis

participia
vocabulis subiunctur
(→ Storaume : Dellemann VIII, 65)

pelles, Pelliaria, ubi calcei, Calcearia diceretur, non Laniena (p. 432 Sp.[1]) ac Pellesuina et Sutrina. Et sicut est ab uno Uni, ab tribus Trini, a quattuor Quadrini, sic a duobus Duini, non Bini diceretur; nec non ut Quadrigae Trigae, sic potius Duigae quam Bigae. Permulta sunt huiusce generis, quae quoniam admonitus perspicere potest, omitto.

31. Vocabula quae ab nominibus oriuntur, si ab similibus § 56 nominibus similia esse debent, dicemus, quoniam gemina sunt Parma Alba Roma, Parmenses; aut quoniam est similis Roma Nola Parma, dicemus ut Romani Nolani sic Parmani; et a (p. 433 Sp.[1]) Pergamo, ab Ilio similiter Pergamenus Ilienus; aut ut Ilius [unus] et Ilia mas et femina, sic Pergamus et Pergama vir et mulier; et quoniam similia nomina sunt Asia Libya, dicemus Asiaticos et Libyaticos homines.

32. Quae vocabula dicuntur a verbis, fiunt ut a scribendo § 57 Scriptor, a legendo Lector. haec quoque non servare similitudinem licet videre ex his: cum similiter dicatur ut ab amando Amator, ab salutando Salutator, a cantando Cantator, et cum dicatur Lassus sum metendo ferendo, ex his vocabula non reddunt proportionem, quo*niam* non fit ut Messor Fertor. (p. 434 Sp.[1]) Multa sunt item in hac specie in quibus potius consuetudinem sequimur quam rationem verborum. Praeterea cum sint ab § 58 eadem origine verborum vocabula dissimilia superiorum, quod simul habent casus et tempora, quo vocantur participia, et multa sint contraria ut Amor Amo, Seco Secor, ab Amo et eiusmodi omnibus verbis oriuntur praesens et futurum et

---

λογικῶς vulg. *ex* B. — essent *corr. ex* esset F (Groth), esset F (Keil). — 1 pellaria Laetus. — 9 Alba] *om.* Scioppius. — Parmenses] ut Parmenses, Albenses Romenses Müller. '*fort.* sunt Parma Roma, Parmenses Romenses' LSp. — 10 et a] ut a Müller. — 12 unus *om.* vulg. *ex* B. — 13 libia F. — 14 libiaticos F. — 15 ducuntur vulg. *ex* B. '*fort.* dicuntur et, *nisi del.*' LSp. — fiunt] *olim del.* LSp, Müller. *ego interpunxi post* lector. — 18 '*fort.* a cantitando Cantitator non est' LSp; non cantator *iam Popma. an fuit* a cantando cantor (*scil.* dicitur)? *conf.* Stuenkel p. 18. — 20 redduntur proportione Scioppius. — quoniam] LSp. *conf.* p. 184, 10, quod vulg., quo F. — fit] sit MB vulg. — 22 preterea F. — 23 '*fort.* superioribus' LSp. — 25 '*fort.* amo amor, lego legor' LSp. — 26 et amansueta maturus FVMp. ut amans Bentinus.

Amans et Amaturus, ab eis verbis tertium quod debet fingi praeteriti in lingua latina reperiri non potest; non ergo est analogia. Sic ab Amor Legor et eiusmodi verbis vocabulum (p. 435 Sp.[1]) eius generis praeteriti temporis fit, ut Amatus eram, sum, § 59 ero, neque praesentis et futuri ab his fit. non est ergo analogia, praesertim cum tantus numerus vocabulorum in eo genere interierit quod dicimus. In his verbis quae contraria non habent, Loquor et Venor, tamen dicimus Loquens et Venans, Locuturus [*et Venaturus*], quod secundum analogias non est, quoniam dicimus Loquor et Venor, [*non Loquo et Veno,*] unde illa erant superiora; eo minus servantur, quod [cum] ex his quae contraria verba non habent alia efficiunt terna, ut ea quae dixi, alia bina, ut ea quae dicam, Currens Ambulans, Cursurus Ambulaturus; tertia enim praeteriti non § 60 sunt, ut Cursus sum, Ambulatus sum. Ne in his quidem, (p. 436 Sp.[1]) quae saepius quid fieri ostendunt, servatur analogia; nam ut est a cantando Cantitans, ab amando Amitans non est et sic multa. Ut in his singularibus, sic in multitudinis; sicut enim Cantitantes Seditantes non dicuntur.

§ 61 33. Quoniam est vocabulorum genus quod appellant compositicium et negant conferri id oportere cum simplicibus de

---

1 ab eis] et ab eis M a Laetus. '*fort.* set ab eis' LSp. — '*fort.* debebat' LSp. — 3 ab amor] amabor F, *corr.* Augustinus. — eiusmodi omnibus F *sed deleto* omnibus. — verbis] uerbi ē F, *corr.* Augustinus. verbis non est Vertranius. — 4 teporis F. — fit ut] sicut Augustinus. — amaturus F, *corr.* Laetus. — '*fort. del.* eram sum ero' LSp. — 7 int̄ orierit (*h. e.* inter orierit) F, interorierit G a, introierit H, intus orierit M V p, *corr.* Laetus. — 8 '*fort.* ut loquor' LSp. — 9 et venaturus *addidit* Laetus. — 10 venor non loquo et veno unde] *supplevit* LSp Comment. p. 11 *pro quibus* uenerunt de F. venor unde Laetus. *licet etiam* quoniam [non] dicimus loquo et veno unde illa erant superiora. — 11 illa quae erant Laetus. — illa superiora minus Müller. — eo minus] LSp, eminus F, minus Rholand. — servantur] '*malim* servatur *et supra* secundum analogiam' LSp. *nisi praestat* servant *coll.* § 75, IX § 26, 55, 100 *al.* — 12 cum *delevit* Müller — habentur F, *corr.* vulg. *cum* B. — 15 '*fort.* cursus ambulatus' LSp. — 16 sepius F. — 18 Si^c^ enī F (Sicut enim *corr. ex* Si enim). — 19 seditantes] sed ettitantes F, sed etticantes V, et editantes p, sed equitantes H, *corr.* M, Laetus. — '*fort.* dicitur' LSp. — 20 compositicium] F, compositiuum M V p, compositum B, Laetus.

composita

B. genus casuale (63-

64/65 affert e graeco translatum

quibus adhuc dixi, de compositis separatim dicam. Cum ab
tibiis et canendo Tibicines dicantur, quaerunt, si analogias
sequi oporteat, cur non a cithara et psalterio et pandura
dicamus Citharicen et sic alia; si ab aede et tuendo [*Aedi-* (p. 437 Sp.[1])
tumus sit, cur non ab atrio et tuendo] potius Atritumus sit
quam Atriensis; si ab avibus capiendis Auceps dicatur, de-
buisse aiunt a piscibus capiendis ut Aucupem sic Piscicupem
dici. ubi lavetur aes Aerarias, non Aerelavinas nominari; § 62
et ubi fodiatur argentum Argentifodinas dici, neque [*ubi*] fo-
diatur ferrum Ferrifodinas; qui lapides caedunt Lapicidas,
qui ligna Lignicidas non dici; neque ut Aurificem sic Argen-
tificem; non doctum dici Indoctum, non salsum Insulsum. (p. 438 Sp.[1])
Sic ab hoc quoque fonte quae profluant, animadvertere est
facile.

34. Relinquitur de casibus, in quo Aristarchei suos con- § 63
tendunt nervos.

35. Primum si in his esset analogia, dicunt debuisse
omnis nominatus et articulos habere totidem casus, nunc
alios habere unum solum ut litteras singulas omnis, alios tris
ut Praedium Praedii Praedio, alios quattuor ut Mel Mellis
Melli Melle, alios quinque ut Quintus Quinti Quinto Quin-
tum Quinte, alios sex ut Unus Unius Uni Unum Une Uno;
non esse ergo in casibus analogias.

36. Secundo quod Crates, cur quae singulos habent § 64 (p. 439 Sp.[1])

F. fol. 21 b salsum

---

2 querunt F. — 3 cythara F. — 4 cytharicen F. — aeditumus . . tuendo *om.* F. edituus est cur ab atrio et tuendo *addidit* Laetus, non *post* tuendo Aldus *inseruit, post* cur Müller. *pro* sit *dubito nonne rectius scribas* dicatur. — 5 adrutumus F, *corr.* Laetus. — 7 a *corr. ex* ex *ut vid.* F (Groth), a F (Keil). — piscipem F, *corr.* Aldus *cum* B. — 8 erarias F. — 9 neque ubi fodiatur Laetus, neque fodiatur F. — 10 cedunt F '*fort.* caedant' LSp. — 13 '*fort.* profluunt' LSp: *conf.* Christ Philol. XVI, 457. — 15 relinquitur] '*fort.* sequitur' LSp. — 17 essent F. — dicunt] Rholandellus, dicant F, discant Müller, '*fort.* dicam' LSp. — debuisse] de risse F, dixisse B, Laetus, *corr.* Aldus. — 18 oms̄ F. — nominatus] LSp, nominatiuos F. — 19 oms̄ F. — 22 '''uno ''une F (*corr.* une uno). — 23 '*fort.* analogiam' LSp. — 24 grates F, Crates dicebat Laetus.

casus, ut litterae graecae, non dicantur Alpha Alphati Alphatos, si idem mihi respondebitur quod Crateti, non esse vocabula nostra sed penitus barbara, quaeram, cur idem nostra nomina et Persarum et ceterorum quos vocant bar-
§ 65 baros cum casibus dicant. Quare si essent in analogia, aut ut Poenicum et Aegyptiorum vocabula singulis casibus dicerent aut pluribus ut Gallorum ac ceterorum; nam dicunt
(p. 440 Sp.[1]) alacco alaucus et sic alia. Sin, quod scribunt, quod Poenicum sint singulis casibus dicent ideo eas litteras graecas nominari? Sic Graeci nostra senis casibus [quinis non] dicere debebant, quod cum non faciunt, non est analogia.

§ 66 37. Quae si esset, negant ullum casum duobus modis debuisse dici, quod fit contra. Nam sine reprehensione vulgo alii dicunt in singulari hac Ovi et Avi, alii hac Ove et Ave; in multitudinis hae Puppis Restis et hae Puppes Restes; item quod in patrico casu hoc genus dispariliter dicuntur Civi-
(p. 441 Sp.[1]) tatum Parentum et Civitatium Parentium, in accusandi hos Montes Fontes et hos Montis Fontis.

§ 67 38. Item cum, si sit analogia, debeant ab similibus verbis similiter declinatis similia fieri et id non fieri ostendi

---

1 dicantur] '*fort.* declinentur' LSp. — 2 grateti F, *corr.* Laetus, B. — esse vocabula] ēē uocabula with nt above (*sic*) F (Keil), *unde* essent ceteri, esset p, *corr.* vulg. *ex* B, '*sed fort.* quod non essent' LSp. — 3 queram F. — 5 dicat F, *corr.* Laetus. — essent in analogia] F, *probat* Groth, esset analogia Aldus, *prob.* LSp, *qui adscripsit* '*nisi forte* esset in his analogia.' — 6 egiptiorum. — 8 alacco alacus with u above (*sic*) F *cum ceteris qui* alaucus *habent*, a laco lacus G, alaco alacus vulg. *ex* B, ab alauda alaudas Scaliger, '*novi qui de* alec alecis *restituendo cogitaret*' Groth. — alia. sin] alia with s above. In F, alias in ceteri, *corr.* Popma. — sin] *scil.* respondebitur, *conf.* p. 186, 2, p. 187, 10. — scribunt] M, Popma, scribent F. — 9 sint Rholand. — quod Poenicum sint sing. cas. dicent] *scripsi cum interrogationis signo,* dicent quod poenicum sit sing. cas. libri. — ideo] uti dico *vel* dici dico LSp. — 10 non quinis *transposuit* Laetus. *mihi* quinis non *delenda videbantur*. — 11 faciant Müller. — 12 essent F, *corr.* Laetus. — 13 uolgo H. — 16 'quod *fort. del.*' LSp. — patrico with s above F, patricos ceteri, *corr.* Laetus. *eadem forma infra* p. 187, 3, IX § 54, 76. — dicatur vulg. *ex* B. — 20 et] apparet si LSp, *ego tentaveram:* fieri, si id non f. ostendi potest, sequitur desp. *sed supplendum vid.* dicunt *ex* negant p. 186, 12.

Aristarch Anomalie

Crates Analogie

lies: spätes Arabisch (J. Dahlmann, VIII, 55)

possit, despiciendam eam esse rationem. Atqui ostenditur; nam qui potest similius esse quam Gens, Mens, Dens? cum horum casus patricus et accusativus in multitudine sint disparilis; nam a primo fit Gentium et Gentis, utrubique ut sit (p. 442 Sp.[1]) I, ab secundo Mentium et Mentès, ut in priore solo sit I, ab tertio Dentum et Dentes, ut in neutro sit. Sic item quoniam § 68 simile est recto casu Sciurus Lupus Lepus, rogant, quor non dicatur proportione item Sciuro Lupo Lepo. Sin respondeatur similia non esse, quod ea vocemus dissimiliter Sciure Lupe Lepus — sic enim respondere voluit Aristarchus Crateti; nam cum scripsisset similia esse Philomedes Heraclides Melicertes, (p. 443 Sp.[1]) dixit non esse similia; in vocando enim cum [*E*] brevi dici Philomedes, cum E longo Heraclide, cum [*A*] brevi Melicerta, in hoc dicunt Aristarchum non intellexisse quod quaereretur se non solvere. Sic enim, ut quicque in obliquis casibus § 69 discrepavit, dicere potuit propter eam rem rectos casus non esse similis; quom quaeratur duo inter se similia sint necne, non debere extrinsecus adsumi cur similia sunt. Item si § 70 (p. 444 Sp.[1])

---

1 despiciendum p. — atqui] aequi a, atque G, *lacun.* M. — 2 qui] *sic* F. — gens mens dens] LSp, mens gens dens F, mens dens gens Laetus. — 3 multitudinem V. '*fort.* multitudinis' LSp. — 4 sit I] vulg. *ex* B, sit F. — 5 secundo *corr. ex* secunda *ut vid.* F (Groth), secundo F (Keil). — mentes] Laetus, mentis F. — I] *om.* M, id est Laetus. — 6 sit] sit I vulg. *ex* B. '*fort.* sit I. Item' LSp. — 7 sciurus] surus F, *corr.* Augustinus. — quor (cur *superscr.*) F, quor V a p, quur G, cur H, *om.* M, Laetus. — 8 proportionem F, *corr.* Aldus. — suro F, *et infra* sure, *corr.* Augustinus. — si respondent vulg. *ex* B, sin respondentur a. — 10 aristarcus F. — cratetinam F, *vocabula distinxit* Laetus. — 11 '*fort.* cum hic scripsisset' LSp. — 12 '*fort.* vocandi' LSp. — cum breui F, *corr.* Laetus. — 13 Philomede F, *corr.* Müller. '*rectius graecis litteris scrib.* Φιλόμηδες . . Ἡρακλείδη . . Μελικέρτα' LSp. — cum A brevi] cum breui F, *corr.* Scioppius. — Melicerte F, *corr.* Scioppius. — 14 aristarcum F. — quereretur F. — 15 se non solvere] Groth, si non solveret F, non solueret B, sic cum solverit Aldus, cum sic solverit vulg. '*fort. del. aut aliquid intercidit velut* quaereretur, [qui redderet quod quaereretur,] non solveret' LSp. *ego conieceram:* quod quaereretur sic non solvei. — quicquid V p, quinque a, quisque M. — 16 non] G V p B vulg., noti F H, noti moti a, uoci M. *cf.* Reiter p. 75. — 17 quom (con *superscr.*) F, cum ceteri. — queratur F. — 18 adsum F, *corr.* Laetus. — adsum   cur p *ut spatium sit ab initio versus.* — similia sunt] '*fort.* similia aut dissimilia sint' LSp. sint *etiam* C. F. W. Müller p. 870.

esset analogia, similiter ut dicunt Aves Oves Sues, dicerent item ut Avium Ovium Suium. Si analogia est, inquit, cur populus dicit Dei Penates, Dei Consentes, cum sit ut hic
§ 71 Reus Ferus Deus, sic hei Reei Ferei Deei? Item quaerunt, si sit analogia, cur appellant omnes aedem Deum Consentium et non Deorum Consentium? Item quor dicatur mille Denarium, non mille Denariorum; est enim hoc vocabulum figura ut Vatinius Manilius denarius; debet igitur dici ut Vatiniorum
(p. 445 Sp.[1]) Maniliorum Denariorum; et non equum puplicum mille Assarium esse, sed mille Assariorum; ab uno enim assario multi
§ 72 assarii, ab eo assariorum. Item secundum illorum rationem debemus secundis syllabis longis Hectórem Nestórem; est enim ut Quaestor Praetor Nestor Quaestorem Praetorem Nestórem, Quaestóris Praetóris Nestóris; et non debuit dici
(p. 446 Sp.[1]) Quibus das, His das; est enim ut Hi Qui His Quis, aut sicut
§ 73 Quibus Hibus. Cum dicatur Da Patri Familias, si analogias sequi vellent, non debuerunt dicere hic pater Familias, quod est ut Atiniae Scatiniae Familiae, sic una Atinia Scatinia Familia. Item plures patres Familias dicere non debuerunt,

---

2 avium ovium] ovium avium Laetus. — inquit] inquam p. 179, 4. — 3 dii penates dii vulg. *ex* B. — 4 hei] ei G M V p. — reei ferei deei] LSp, rei ferei dei F. — querunt F. — 5 '*fort.* appellent' LSp. *idem* C. F. W. Müller p. 870. — oms̃ F. — aedes M, Laetus. — deum consentum M, Laetus. — 6 quor (with cur written above) (cur *add. m. sec.*) F, cur M V p, quur G. — 8 uarinius F, *corr.* Laetus. — denarius *secludi iubet* LSp. — uariniorum F, *corr.* Laetus. — 9 publicum *corr. ex* puplicum F. — 12 dicere *post* longis *add.* vulg. *ex* B. '*licet etiam* dicemus *pro* debemus' LSp. *si quid mutandum*, *praeferam* diceremus *pro* debemus *coll.* v. 1. — hectórem nestórem] *sic* F; *etiam infra ea signa habet quae expressimus.* — 13 questor F, *etiam in seqq.* — Nestor] '*fort.* Hector Nestor . . Praetorem Hectorem Nestorem . . Hectoris Nestoris' LSp. *interpunctionem quae post* Nestor *ponebatur sustuli.* — 14 et non debuit . . quibus hibus] '*qui locus huic articuli exemplo inter nominatus?*' LSp. — et non] '*fort.* item non' LSp. — 15 quibus das his das] Müller, quibus das quis das F, '*fort.* quibus sed quis das' LSp. *conf.* Christ Philol. XVII, 60, LSp XVII, 303 sq. — ut ei qui his quis F. '*scrib.* ut hei quei heis queis' LSp. — aut] LSp, at F, ac Müller. — 16 familias] B, Veneta, familiai FH, Laetus, familiam̃ a, familiam p, familiari G M. — 17 hic] da hic F M, *sed deleto* da F. — 18 scatiniae] vulg. *ex* B, catiniae F, *item infra* catinia.

G. augendi pens
(75-83)

sed, ut Sisenna scribit, patres Familiarum. Neque oportebat § 74
consuetudinem notare alios dicere Boum greges, alios Bo-
verum, et signa alios Ioum, alios Ioverum, cum esset ut Iovis
Bovis Struis et Iovem Bovem Struem Iovi Bovi Strui; nec (p. 447 Sp.¹)
cum haec convenirent in obliquis casibus, dubitare debuerunt
in rectis, in quibus nunc in consuetudine aliter dicere, pro
Iovis Iupiter, pro Bus Bos, pro Strus Strues.

39. Deinceps dicam de altero genere vocabulorum, in § 75
quo contentiones fiunt, ut Album Albius Albissumum, in quo
id analogias non servare apparet; nam cum sit simile Sal-
sum Caldum et dicatur ab his Salsius Caldius, Salsissimum (p. 448 Sp.¹)
Caldissimum, debuit dici, quoniam simile est Bonum Malum,
ab his Bonius et Malius, Bonissimum et Malissimum. nonne
dicitur Bonum Melius Optimum, [*Malum Peius Pessimum*]?
In aliis verbis nihil deest ut Dulcis Dulcior Dulcissimus, in § 76
aliis primum ut Peium Peius Pessimum, in aliis medium ut
Caesior Caesius Caesissumum, in aliis bina sunt quae desint
ab eadem voce declinata, et ea ita ut alias desint secundum
et tertium, ut in hoc Mane Manius Manissime, alias ut duo

F. fol. 22 in obliquis . . nominum

---

2 notare] '*fort.* natare' LSp. — boum . . Ioum] '*an* bovom . . Iovom? *cf.* IX § 33' LSp. — 5 debuerint M, Laetus. — 6 in quibus] propinquibus F, propinquius Rhol., propinquis a, propinquioribus vulg. *ex* B. '*varietas lectionis videtur subesse* pro quibus *et* in quibus, *quorum posterius praestat*' LSp. *ego librarium in sequentem versum aberrasse et* pro Iovis *scripturum fuisse existimo.* — 7 bus] bus bovis B, bovis et bus vulg. '*fort. Varro non* bovis *scrips. sed* Iovs . . bovs' LSp. — strus strues] LSp *corr. ex* IX, 47, struus struis F, struis strues vulg. *ex* B, strues struis Laetus. — 8 altero] '*fort.* alio' LSp. — 9 album] albus F, *corr.* Rhol. — albissumum *corr. ex* albussumum F. — 10 id] item Müller, ideo B, iam Aldus, eam vulg. '*fort.* inde' LSp. — analogia GHMaB, analogiam vulg. — non *supra versum* F. — servare] *scripsi,* seruari F (Keil), seruari *corr. ex* seruuri F (Groth). — 14 optimum F. — malum peius pessimum *add.* vulg. *ex* B. — 15 nichil F. — deest] est F, *corr.* Aldus. — 16 peius] *et hoc loco et infra ante* Caesius *aut* a *aut* in *inserendum puto.* — 17 LSp *ad* Caesior Caesius *adscripsit* '*facile transponas* Caesius Caesior, *sed et* Peius Pessimum *et* Caesius Caesissimum *abundant*'. — caesissumum] cesifumus F (Keil), cesisumus *corr. ex* cesitumus *ut vid.* F (Groth). — quae desint] Müller, quae sint F. bina desunt quae sint *antea coniecerat* LSp. — 18 alias desit Aldus. — 19 '*fort.* mane *del.*' LSp.

(p. 449 Sp.[1]) prima absint, ut ab Optimum Optius Optum, alias ut primum
§ 77 et tertium desit, ut a Melius Melum Melissumum. Praeterea si dicerentur similiter, cum similia essent Macer Sacer Tener et Macerrimus Sacerrimus Tenerrimus, non discreparet in his Macrior Tenerior, neque alia trisyllaba fierent; et si in his dominaretur similitudo, diceremus ut Candidissimus Candidissima, Pauperrumus Pauperrima, sic Candidus Candida, Pauper Paupera; et ut dicimus Doctus Docta, Doctissimus Doctissima, sic diceremus Frugalissumus Frugalissima, Frugus et Fruga.
§ 78 Et si proportione essent verba, ut uno vocabulo dicimus
(p. 450 Sp.[1]) virum et mulierem Sapientem et Diligentem et Sapientiorem et Diligentiorem, sic diceremus item, cum pervenissemus ad summum, quod nunc facimus aliter; nam virum dicimus Sapientissimum et Diligentissimum, feminam Sapientissimam et Diligentissimam. Quod ad vocabulorum huius generis exempla pertinet, multa sunt reliqua; sed ea quae dicta ad iudicandum satis sunt, quor analogias in collatione verborum sequi non debeamus.

---

1 absint] '*quidni hic quoque* desint? *vix propter seqq.* ab optimum, *quae fort. del.*' LSp. — '*fort.* optum optius' LSp. — 2 a melius melum] LSp, a melum melius F, '*nisi forte scrib.* ut melum melissumum' LSp, ut melum melius melissumum (*om.* a) Groth. — melissumum] *sic* F. — preterea F. — 3 diceretur Laetus. — macer] acer F, *corr.* Laetus. — 4 macerrimus] acerrimus Ha. — discreparet *in marg. corr. ex* disceptaret F, disceparent GHM, discreparet ceteri. — 5 tenerior] tenerrimus F, et magis sacer et tenerior Laetus. '*fort. del.* sacer *et* sacerrimus' LSp. — trisyllaba] trisyllaba alia quadrisyllaba Scioppius, '*sed potius sic ponenda sunt verba* alia quadrisyllaba alia trisyllaba' LSp. *vocabulorum exitum* erior *trium syllabarum esse dicit opinor.* — 7 pauperrumus] *sic* F. — 8 paupera *corr. vel ex* pauperia *vel ex* pauperi F. — doctissimus doctissimus doctissima *sed medio vocab. deleto* F. — 9 "frugalissima "frugalissumus F. '*an voluit* dicimus doctissimus doctissima, doctus docta, sic dic. frugalissimus frugalissima, frugalus frugala?' LSp. — 10 et si] ea si Laetus. — proportionem F, *corr.* Laetus. — esse F. — ut] et F, *corr.* Aldus. — 13 facimus *corr.* ex Dacimus F (Keil). — sapentissimum F (Groth). — 17 quor] LSp, quod *corr. ex* quorum F, quod ceteri. *cf.* Lachm. ad Lucret. p. 156, LSp Kritik d. V. p. 44 sq, Madvig Advers. II, 174. *vid. infra* IX § 36. — collatione] contentiones *supra* p. 189, 9. — quod analogias . . debeamus *del.* Madvig Opusc. II, 237. — 18 debemus GHMa.

D. minuendi genus
(79–84

γ. nomina finita (80–
(ἀόριστα)

n. ab nominibus

40. Magnitudinis vocabula cum possint esse terna, ut § 79 Cista Cistula Cistella, †in† media non sunt, ut in his Macer Macricolus Macellus, Niger Nigricolus Nigellus; item minima in quibusdam non sunt, ut Avis Avicula Aucella, Caput Capitulum Capitellum. In hoc genere vocabulorum quoniam multa desunt, dicendum est non esse in eo potius sequendam quam consuetudinem rationem. Quod ad vocabulorum genera quattuor pertinet, ut in hoc potius consue- (p. 451 Sp.[1]) tudinem quam analogias dominari facile animadverti possit, dictum est.

41. Sequitur de nominibus, quae differunt a vocabulis § 80 ideo quod sunt finita ac significant res proprias, ut Paris Elena, cum vocabula sint infinita ac res communis designent, ut Vir Mulier; e quibus sunt alia nomina ab nominibus, ut Ilium ab Ilo et Ilia ab Ilio, alia a vocabulo ut ab albo Albius, ab atro Atrius. In neutris servata est analogia; nam et cum sit a Romulo Roma, proportione non est quod debuit esse... Perpenni filia, non Perpennae. Perpenna mulieris nomen § 81 esse debuit et nata esse a Perpenno, quod est ut Arbernus (p. 452 Sp.[1]) Percelnus Perpennus Arberna Percelna Perpenna. Quod si Marcus Perpenna virile est nomen et analogia sequenda,

---

2 in mediis F, in aliis media *quidam apud Augustinum.* '*fort.* in quibusdam media' LSp, *ego nihil nisi* media *latere putavi.* — 3 macriculus . . nigriculus H. *conf.* Aug. Müller p. 10. — 4 aucella] FMVp, auicella alii. — quam cons.] *conf.* Reiter p. 68 adn. — 8 in hoc] '*fort.* in his' LSp. — 12 elena *sic* F. — communis F. — designentur F, *corr.* vulg. *ex* B. — 13 'nomina *fort. del.*' LSp. — 14 illum ab illo et illa ab illo F, *corr.* vulg. *ex* B. '*fort. del.* et illa ab illo' LSp. — '*fort.* vocabulis' LSp. — 17 *lacunam indicavit* Müller. Romula, non Roma, item *supplet* Stephanus *ex* IX § 50. '*fort. supplendum* Romula et *deletis verbis* Perpenni filia, non Perpennae, *idque huic supplemento* quod debuit esse [Romula, item debuit esse] Perpenni filia *praeferendum esse puto.*' LSp. *etiam alia, ni fallor, emendandi via patet, si deleto posteriore* non *scripseris* proportione non est, quod debuit esse Perpenni filia, Perpenna, *ut dicat: Roma, forma feminina, a masculino Romulo ducta est, sed non item Perpenna, quae et ipsa feminina debebat esse forma, a masculina Perpenno ut sit Perpenni filia.* — Perperni Laetus *et sic in seqq.* — mulieris] enim mulieris H. Stephanus. — 18 Arvernus . . Arverna Müller.

(p. 453 Sp.[1]) Lucius Aelia et Quintus Mucia virilia nomina esse debebunt;
item quae dicunt ab Rhodo Andro Cyzico Rhodius [*Andrius*]
§ 82 Cyzicenus similiter Cyzicius dici et civis unusquisque; nam
ut Athenaeus dicitur rhetor nomine, etsi non sit Atheniensis,
in hoc ipso analogia non est, quod alii nomina habent ab
§ 83 oppidis, alii aut non habent aut non ut debent habent.
Habent plerique libertini a municipio manumissi, in quo, ut
(p. 454 Sp.[1]) societatum et fanorum servi, non servarunt proportione rationem, et Romanorum liberti debuerunt dici ut a Faventia
Faventinus, ab Reate Reatinus sic a Roma Romanus, ut nominantur a libertinis orti publici servi Romani, qui manumissi,
§ 84 ante quam sub magistratus nomina, qui eos liberarunt, succedere coeperunt. Hinc quoque illa nomina Lesas, Ufenas, Car-

---

1 elia F. — 2 '*fort.* dicuntur' LSp. — Andrius] *addidit* Aldus. — 3 Cyzicius] cizius B, Laetus. — et] debebat et sic Müller. — civis diceretur vulg. *ex* B, diceret eius M. — nam] non Christ. — 4 ut] ut ab Athenis B, Laetus, quod ab Athenis Scioppius. — *inter* ut *et* Athenaeus *lacunae signum posuit* Müller. 'fort. debuit dici et civis unusquisque nomine, ut Athenaeus . . Atheniensis. In' LSp. *si vera est librorum scriptura, sic erit explicanda: non est servata ea analogia ut civis unus quisque ab oppido suo nomine in* us (*vel* ius) *exeunte dicatur. nam quod alia nomina attinet ut Athenaeus, recte illud quidem ab Athenarum oppido declinatum videtur, sed non habet nomen ab oppido, quod non est Atheniensis. nisi forte sic traicienda sunt:* et civis unus quisque. in hoc ipso analogia non est quod . . aut non ut debent habent, ut Athenaeus dicitur rhetor nomine etsi non sit Atheniensis. — atheneus F. — sit] *conf.* Reiter p. 65. — 8 proportione] LSp, proportionem F, proportionem et Laetus. proportionem. Etenim Romanorum Scioppius. — 10 ut nominentur libertini olim publici servi Romani Vertranius. '*fort.* Romanus, non ut nominabantur libertini, orti publici servi, Romanii' LSp. — 11 orti publicis orti seruis *sed deleto posteriore* orti F. at nominantur libertini, orti a publicis servis Romanenses qui Müller. *cf.* Lipsius Exc. ad Tac. Ann. II, 30. Becker Antiq. II, 1, 80. Hübner Ephemeris Epigr. II, 91. — 12 magistratuum Lipsius, Scioppius. *cf.* Lachm. ad Lucr. p. 404. *fort.* magistratum. — nomine Pithoeus. — 13 ceperunt F. — Lenas Augustinus. — carrinas F, corrinas a, carinas Laetus. '*an* Larinas?' LSp. Lesas Suffenas Carinas C. L. Roth Philol. XVII, 176, *conf.* A. Riese XXVII, 305. — mecenas F, micenas a. — et *om.* GH. — tam̃ ũbin; F (*h. e.* tamen uerbinus). — nominum] nominum similitudinem Laetus. *in* F *post* nominum *vacua*

a. a vocabulis

δ)

rinas, Maecenas, quae cum essent ab loco ut Urbinas, et tamen Urbinus, ab his debuerunt dici ad nostrorum nominum . . .

---

relicta sunt folium 22 b et folii 23 versus 16. 'Hic spatium IIII chartarum relictum erat in exemplari' a, hic desunt lineae octo quemadmodum relictum erat in exemplari H, multum deest de fine VII et principio VIII sed longe plus de fine superioris quam de principio sequentis B, Deest pagina *et ab initio libri proximi* Desunt quaedam vulg.

desunt partes:

1) pronomina finita (ἄρθρα ὡρισμένα)

2) verba (ῥήματα): cf. Gell. NA I 25,5 ff.

3) neutra (μεσότης) " " 20,8

4) utraque (σύνδεσμοι)

ad libri VIII finem spectat IX, 111 (fin.):

de eo quod in priore libro extremum est, ideo non esse analogiam, quod qui de ea scripserunt, aut inter se non conveniant aut in quibus conveniant ea cum consuetudini discrepant verbis, utrumque (falsum est)